

Coronakrisens betydning for kirkegårdene

Af Jens Zorn Thorsen

Formand for Foreningen af Danske Kirkegårdsledere, kirkegårdsleder i Vejle

Coronaepidemien blev ikke det kortvarige fænomen, som vi måske først forestillede os. I denne artikel ser jeg tilbage på, hvordan vi i den første tid forsøgte at tilpasse os den nye virkelighed ude på kirkegårdene. Jeg reflekterer over, hvad vi kan tage med videre fra de mange nye erfaringer, som vi har måttet gøre os. Artiklen bygger på et oplæg holdt ved Foreningen for Kirkegårds-kulturs årsmøde i august.

Coronatiden var de første tre måneder præget af fokus på arbejdsmiljø, sikkerhed og udformning af vejledninger målrettet tilpasningen af driften til en ny hverdag. Samtidig var vi dog optaget af, at livet på kirkegårdene ikke blev negativt påvirket, for vi så i høj grad kirkegårdene som et tilflugtssted under åben himmel, der i den nye situation kunne fungere som et vigtigt mødested. I modsætning til lukkede rum kunne vi tilbyde et sted med masser af ventilation og god plads til at mødes uden risiko for at komme for tæt på hinanden.

Gartnerne oplevede, at deres arbejdsmiljø blev markant forandret på rekordtid. Nye normer for afstande og hygiejne trådte i kraft nærmest fra den ene dag til den anden, men sammenlignet med mange andre erhvervsgrupper var udfordringerne relativt små. Mødet med kunderne foregår som oftest i det fri, hvor der er god plads, og her har både gartnerne og kirkegårdslederne fortsat gode vilkår. Vi holder afstand og holder hænderne rene. Men en væsentlig handling savnes. Vi savner at kunne give hånden til vores kunder.

I begyndelsen var det uvist, om vi ville komme til at se meget høje dødstal. Heldigvis blev der dog i modsætning til andre lande aldrig brug for drastiske nødløsninger. Smittetrykket blev begrænset, og krematorierne kunne uden problemer følge med.

Kremeringsprocenten i Danmark er meget høj, og der var hurtigt opmærksomhed på, at denne begravelsesform i sammenligning med jordbegravelse rummer mulighed for nemt at udskyde begraveshøjtideligheden til senere. Fra biskoppernes side blev der derfor undtagelsesvist åbnet op for, at begraveshandlingen kunne finde sted efter kremeringen. Det skete i håbet om, at den udskudte handling ville give flere mennesker mulighed for at samles og være med til at tage afsked med den døde.

Denne ændring af ritualpraksis gav en pukkel af udskudte højtideligheder, som det under den delvise genåbning over sommeren handlede om at få afviklet på en god måde. Forskydningen af bisættelsen har været en af de mest markante forandringer ved de sædvanlige ritualer ved begravelserne. En højtidelighed over en urne med efterfølgende urnenedsættelse har ikke været normen før, men det kan måske blive det fremadrettet, sådan som det f.eks. er i Tyskland. Det vil for kirkegårdene betyde flere højtideligheder, hvor urnenedsættelsen sker umiddelbart efter højtideligheden.

Der blev under det meste af kriseperioden inden og efter den første genåbning indhentet tal på de samlede kremeringer fra Danske Krematoriernes Landsforening, for hver gang der blev afholdt møde i den taskforcegruppe, som rådgav biskopperne på kirkegårdsområdet i forbindelse med coronakrisen. Materialet var på lige fod med oversigter over antallet af smittede og indlagte på intensiv et værdifuldt instrument til at sikre, at vi havde det fulde billede af her og nu-situationen.



Kirkegården blev under coronakrisen et nyt frirum med højt til himlen, hvor mennesker kunne mødes. Påskedagstjenesten måtte også aflyses i Randbøl Sogn, men i stedet lavede præst, graver og menighedsråd forskellige aktiviteter på kirkegården. Senere lagde kirkegården også rum til den lokale skoles undervisning. Foto: Jette Langgaard Andersen.

Taskforcegruppen var nedsat ad hoc med repræsentanter fra langt de fleste relevante faggrupper med tilknytning til kirkegårdene, inklusive Kirkeministeriet. Gruppen var guld værd og et yderst frugtbart forum til drøftelse af de akutte problemer, som vi alle mødte med i det daglige arbejde.

Selv om meget således har fungeret godt, og mange gode løsninger er blevet fundet undervejs, så er det dog samtidig min opfattelse, at koordineringen af oplysninger og behov mellem de folkekirkelige og de kommunale organisationer har været mangelfuld eller vanskeliggjort af ikkeeksisterende retningslinjer for en sådan krise, som vi stod i med corona-epidemien. Det er derfor mit håb, at begravelsesområdet og herunder i særdeleshed krematorievirksomhederne frem-

BESØG PÅ KIRKEGÅRDEN

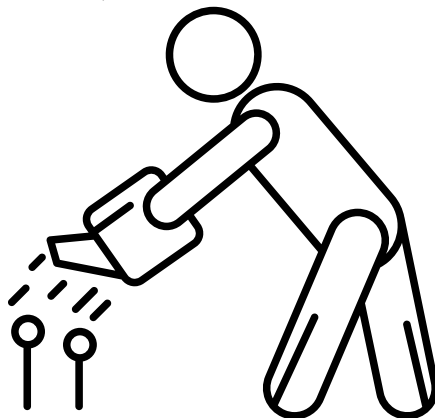
Bemandingen på kirkegården er tilpasset den aktuelle situation omkring Corona/Covid-19, og vi kan derfor ikke garantere det samme serviceniveau, som vi plejer.

Du bedes derfor som gæst og kunde venligst have forståelse for evt. manglende udplantning af forårsblomster og renholdelse af gravstedet.

Vær også opmærksom på følgende, når du besøger kirkegården:

- Overhold de Sundhedsstyrelsens råd og vejledninger – se opslag.
- Hold afstand til andre, og kontakt ikke kirkegårdens ansatte

TAK, FORDI DU VISER HENSYN



Spørgsmål og henvendelse til kirken foregår på telefon og mail



FOLKEKIRKEN

Under nedlukningen blev man på en del kirkegårde mødt af dette skilt, hvoraf det fremgik, at kirkegårdens ansatte ikke måtte kontaktes. Udgivet af Kirkeministeriet.

over vil få den rette opmærksomhed i Den nationale operative stab (NOST), samt at det bliver muligt at skaffe løbende statistikker for kistebegravelser og urnenedsættelser fra både de kommunale og folkekirkelige kirkegårde, så vi fremover kan få sammenkørte nationale statistikker på kirkegårds- og begravelsesområdet.

Jeg har forstået, at det er muligt i Finland og på Island at udtrække sådanne oplysninger uden videre, og det burde også kunne lade sig gøre hos os. I dag har vi god adgang til tal for, hvor mange der dør stort set dagligt, fordi alle krematorier, både kommunalt og kirkeligt ejede, er organiserede i Danske Krematoriernes Landsforening, som er en interesseforening under Foreningen af Danske Kirkegårdsledere. Vi har også oplysninger om, hvilke kirkegårde der vælges til begravelse og urnenedsættelse på nationalt niveau. Det, vi mangler, er tal for, hvilke gravstedstyper der vælges på kirkegårdene.

Det er mit klare indtryk, at der under krisen er sket et skred i omgangen med urner. Hermed mener jeg, at urner i højere grad end nogensinde flyver under radaren og opbevares ukorrekt. Det vil sige, at de opbevares hjemme hos de pårørende inden højtideligheden, inden askespredningen og også inden urnens nedsættelse. Der er ingen egentlig kontrol med transporten af urnen fra krematoriet til den næste destination, og der er ingen andre sanktionsmuligheder end at retsforfølge de pågældende for usømmelig omgang med lig, hvilket sjældent sker.

Vi mangler således på flere måder muligheder for at dokumentere, følge og samlet set forholde os til vigtige udviklinger på kirkegårdsområdet, og det gør, at vi i unødvendig grad arbejder i blinde. En fremadrettet løsning, der kunne sikre udveksling af relevant information og koordinering af indsatser, både under kriser og under normale forhold, kunne være oprettelsen af en fælles kirkegårdsstab. Den skulle dække både kirkelige og kommunale kirkegårde i Danmark og bestå af repræsentanter fra alle relevante sektorer. Staben skulle have et passende mandat til at handle og rådgive på nationalt niveau og referere til de respektive sektoreres politiske og administrative ledere.

De organisatoriske erfaringer med rådgivningen af de centrale myndigheder er, at det for den gode rådgivning er en betingelse at have gode kontakter og føling med det opera-



I foråret 2020 blev de større kirkegårde i højere grad end ellers anvendt rekreativt. Nordre Kirkegård, Aarhus. Foto: Mette Fauerskov, april 2020.

tive niveau. Det er altså nødvendigt at have nært kendskab til arbejdspladsernes egne erfaringer med omsætning af vejledninger og reaktionerne herpå fra ansatte og gæster for at være tydelig i rådgivningen til beslutningstagerne og myndighederne. Det er et tidskrævende arbejde at holde et netværk ved lige for begge parter og slidsomt, jo længere tid det varer. Så derfor er de gode resultater afhængige af en fælles vedholdende indsats og ikke mindst af god ledelse.

For nogle menighedsråd og forvaltninger har forandringerne på kirkegårdene under coronakrisen været stærkt ressourcekrævende. I offentligheden vakte i foråret særligt muslimske begravelser opmærksomhed og medførte en tydeliggørelse af forsamlingsreglerne. Det mener jeg kunne have været undgået, hvis formidlingen af forsamlingsreglerne havde været bedre, og her spiller kirkegårdene en afgørende rolle. Det er



til enhver tid vigtigt at etablere en personlig dialog, der er målrettet kirkegårdens mange forskellige brugergrupper.

Vi skal fortsætte med at evaluere på coronasituationen og holde fast i de vigtige nationale vejledninger, og samtidig skal vi på kirkegårdene udvikle driften og ledelsen af kirkegårdene til et mere nutidigt format. Her håber jeg særligt, at flere vil rette opmærksomheden mod det gode restituerende potentiale, kirkegårdene har, og som ikke mindst synes at være relevant i en krisetid som den, vi oplever under coronakrisen. Potentialet er skabt gennem mange års samarbejde mellem dedikerede planlæggere, gartnere, ledere, præster og menighedsråd, som sammen har haft viljen til at udvikle et sted for et fællesskab, der uden sammenligning er stærkt og mangfoldigt. Det er et samarbejde, vi skal bygge videre på.